

Tisztelt Hölgyei és Uram! Tisztelt Vendégeink! Kedves Kollégák!

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara nevében szeretettel köszöntöm Önöket a Jogtörténeti Napokon! Köszönöm, hogy elfogadták meghívásunkat, és megtisztelik részvételükkel a rendezvényünket! A Jogtörténeti Napokat tizedik alkalommal szervezi meg karunk jogtörténeti tanszékei, hogy fogadják a tudományos tanácskozássra érkező jogtörténész szakmát: a szárnyaikat éppen bontogató fiatal tudósjelölteket és a diszciplína méltán neves hazai képviselőit. Büszkék vagyunk rá, hogy ez a kezdeményezés, a tudományos találkozás iránti igény mára, a tizedik alkalom révén hagyománnyá érett, és olyan, a jogász közösség számára iránytűként szolgáló rendezvényként szerepel mindannyiunk naptárában, ahol a jogtörténethez vonzó szereteten kívül az egymással való találkozás öröme is megadatik.

Fontos szakmai és kollegiális esemény ez a mai találkozó, amely méltán kap helyet a Szegedi Tudományegyetem centenáriumi évének ünnepeinek között. Pár nappal ezelőtt, október 9-én volt ugyanis 100 éve, hogy Menyhárt Gáspár jogászrektor ünnepélyes keretek között megnyitotta a Ferencz József Tudományegyetem első szegedi tanévét. Szeged már 1792-ben, majd 1834-ben, valamint 1868-ban jogakadémia alapítását kezdeményezte, azonban az osztrák udvar kultúrpolitikája, valamint például az anyagi fedezet hiánya miatt nem jártak szerencsével. Szeged polgármestere, Somogyi Szilveszter 1919 májusában azt javasolta a kolozsvári jogászprofesszoroknak, hogy vizsgáikat Szegeden szervezzék meg.¹ A legendás Kolozsvári Egyetem költözése teljesítette be végül a régi szegedi szándékot. Két kívánság teljesült tehát aznap: a kolozsvári hagyományok és örökség mentése iránti vágy; és Szeged régi kívánsága, hogy a Tisza-parton egyetem álljon a magyar kultúra és tudomány szolgálatában.

A kolozsvári karok egyikeként tehát a Jog- és Államtudományi Kar is a napokban ünnepli a Szegedre érkezés 100. évfordulóját. Kezdetben a mai Rectori Hivatal, a Dugonics téri épület első emeletén találtak otthonra a szegedi joghallgatók. A mai főépületet, a Polgári Leányiskola épületét később foglalhatták el. Klebelsberg a

¹ Kiss Róbert: Az egyetemi infrastruktúra kiépülése a Ferencz József Tudományegyetem Szegedre kerülését követően. in: Per Aspera ad Astra, I. évfolyam, 2014/2. szám
https://epa.oszk.hu/02600/02696/00002/pdf/EPA02696_Per_Aspera_Ad_Astra_2014_02_062-076.pdf

püspöki palota melletti telektömböt szemelte ki az egyetemi központ és a jogi kar tervezett új épülete számára, azonban a grandiózus terv végül nem valósult meg.²

Képzeljük el, 1921-ben 42 évvel vagyunk a szinte mindent elpusztító nagy árvíz után. Szeged ikonikus épületeit még épphogy megszokták a városiak, a körutak és terek rendszere alig több mint egy generáció óta szervezi a szegediek mindennapjait. Még kilenc évet kell vámi a Dóm téri egyetemi épületek elkészültéig. A város életébe hatalmas fordulatot hoz, hogy megérkezik ide az egyetem, professzorok, hallgatók. A Tisza Lajos körüti hajdani polgári leányiskola pedig, amely otthont ad karunknak, bár kupoláját elveszti, lassan „a ló farává” változik a szegediek beszédében. Ma pedig már el sem tudjuk képzelni, hogy volt valaha Szeged jogi kar nélkül.

Két évvel ezelőtt egy viharban a kar főépülete kis híján az enyészeté lett. Akkor megéreztük, mit jelenthet elveszíteni az alma materünket. A Tisza Lajos körüti épület hamarosan régi pompájában fog ragyogni, visszacapja kupoláját, és modern, az oktatáshoz méltó belső terekkel fogja szolgálni a jövő szegedi jogásztársadalmát. Karunkon stratégiai cél, hogy az oktatás körülményei, a hallgatóinkat fogadó környezet alkalmazkodjon korunk kihívásaihoz, a hallgatók legújabb nemzedékeihez. Ez az alkalmazkodás kulcsfontosságú egy oktatási intézmény sorsában, ahogy 100 éve a hazai kultúrpolitika is készen állt a magyar felsőoktatás Nobel-díjig vezető fejlesztésére. Az 1920-as évek első felének túlélésért vívott harcát ugyanis felváltotta a látványos gyarapodás, az új egyetemi infrastruktúra megteremtése. Tudjuk, hogy minden erőfeszítés, amit a kultúra és a tudás fennmaradásának és növekedésének szenteltek, százszorosán kamatozott.

100 éve a kultúrát menteni kellett, útra kelni, és befogadó országot, várost találni, vezetni a diákokat és a kollégákat egy ismeretlen úton. 100 éve egy hontalan egyetemnek kellett új hazát találni. A legfontosabb azonban rendelkezésre állt: az a szellemi erő, a tudás és hivatástudat, amely fontosabb a falaknál. Az universitas létezett akkor is, a menekülés idején is. A Szegedi Tudományegyetem története arra bizonyíték, hogy az egyetem olyan egész, amely előadótermek nélkül is összetartja polgárait.

² uaz

Ezt az elmúlt másfél évben, a járvány idején mindannyian megtapasztalhattuk. Számítógépen, okos eszközökön keresztül tartottuk a kapcsolatot egymással, a hallgatókkal. Azt mondják, az a jó tanóra, ahol egy pillanatra megakad a lélegzet, amikor megérezzük egy-egy gondolat erejét átsuhanni a tantermen. Másfél évig nem volt kedvenc tanterem, ahová jó megérkezni előadást vagy szemináriumot tartani, nem volt véletlen találkozás a sarki kávézóban. És mégis volt egyetem, mert voltak elhivatott tanárok, tudni vágyó hallgatók, akik ebben a másfél évben életben tartották az oktatást. Nem hasonlítható a mi helyzetünk a 100 évvel ezelőtti honkereséséhez, ugyanakkor egykori elődeink kiállításából példát és erőt meríthetünk, amikor a jövő jobbításáért építkezünk. Önök, történészek, talán jobban értik, mint bárki más, hogy elődeink sorsa hogyan táplálja jelenünket és jövőnket. Hogy a régi döntések következményei meddig érnek, és a régi korok hősei hogyan bátorítanak Bennünket is. Generációk óta éljük, hogy a Szegedi Tudományegyetem történetéből gyarapíthatjuk hitünket. Professzoraink nem egyszerűen remek tudósok, a jogtudományra felesküdtött kiválóságok voltak, de olyan emberek, akik a vész idején tudták, mi a helyes cselekedet, akik nemcsak tanítani, hanem vezetni is tudták a hallgatókat: tisztességből, emberségből, hazaszeretetből adva leckét.

„Az egyetem élete a csendes hétköznapiaké. De néha meg kell állanunk egy-egy ünnepnapon. Főleg olyan ünnepeken, amelyek szervesen beletartoznak az egyetemi gondolat körébe.” 1939. június 7-én este hangzottak el ezek a szavak a Tisza Szálló emeleti termében, ahol a tudósítások szerint bensőséges ünnepségen búcsúztatták a nyugdíjba vonuló Menyhárt Gáspár professzor urat. Azt a Menyhárt Gáspárt, aki még Kolozsvárról hozta a tudományt, az osztrák és a magyar magánjog professzorát, akit Csekey István dékán így méltatott: „Menyhárth Gáspár volt az, aki a jelent összekötötte a múlttal. Ő volt, aki bölcs szavát mindig felemelte „a kolozsvári tradíció” nevében, ő volt a kolozsvári egyetemnek utolsó jogkari dékánja, a szegedi egyetemnek pedig első rektora”³

Aki a jelent összekötötte a múlttal – így jellemzik azt, aki a kolozsvári universitást Szegedre menekítette, és új otthonában első évét igazgatta. A nagy történelmi fordulatok nagy embereket kívánnak meg, és a Szegedi Tudományegyetem története

³ „A szegedi egyetem tudományos színvonalának bizonyítéka, hogy Nobel-díjas és akadémiai nagydíjas professzorai vannak” in: Délmagyarország, 1939. június 8. http://dmarchiv.bibl.u-szeged.hu/8865/1/dm_1939_129.pdf

bővelkedik ilyenekben: Báthory, Klebelsberg, Szent-Györgyi neve mellett ott áll Menyhárt Gáspáré, a Ferencz József Tudományegyetem első szegedi rektoráé is.

1931-ben jelent meg a Magyar magánjogi jegyzetek: tekintettel a részszerű magánjogra című kötet, amelyet Németi Sándor és Karamán Ferenc állított össze Menyhárt Gáspár előadásai és engedélye alapján.⁴ A kötet előszava akár Menyhárt ars poeticája is lehetne: „Valóban intelligens jogász csak az lehet, aki a maga jogműveltetését az erkölcsi szabályok szemmeltartása mellett igyekszik megszerezni, s nem annyira a tételes jog szabályait tanulja meg, hanem inkább a jog szellemét igyekszik megtanulni.” Ezen erkölcsi szabályok zsinórmértéke volt Menyhárt professzor úr élete, a „talpig ember és talpig professzor”, ahogy Csekey dékán úr nevezte őt. Kolozsváron ügyvédként kezdett dolgozni, majd az egyetem magántanára, később nyilvános rendes tanára lett. A Jog- és Államtudományi Kar budapesti évei alatt és 1927-28-ban a kar dékánja, 1921-22-ben a szegedi egyetem rektora. 1936-tól szerkeszti a Jog című folyóiratot.⁵ 1937-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. „Halkan és előkelően távozol körünkből, mint ahogy egész életedet folytattad”⁶, jellemzi Csekey dékán 1939-ben, és nehezen találni ennél megtisztelőbb jelzőket egy ilyen életmű után, amit már 1894-ben, „A kártérítés tanához” című, a Jogtudományi Közlönyben megjelent folytatásos cikkében megalapozott. 26 éves ekkor: „Nem árt pedig soha, ha a törvény ott, a hol lehet, kellőleg ügyet vet az emberi érzésekre is. Mert emberek számára iratik, a kik ha azt látják, hogy életviszonyaik kellőleg számba vétetnek és mérlegeltetnek általa, nagyobb tiszteletben tartják s jobban vérökbe veszik.”⁷ Bessenyei Lajos professzor úr 2010-ben, Menyhárt Gáspár hamvainak szegedi elhelyezésekor emlékezett ezzel az idézettel egykori dékánunkra, rektorunkra.

A Jog és Államtudományi Kar több rektort is adott a Ferencz József Tudományegyetemnek: Tóth Károly, a polgári törvénykezési jogi tanszék vezetője, 1926-27-ben az egyetem rektora. Kiss Albert, a szegedi Magánjogi Tanszék, majd a Római Jogi Tanszék vezetője, 1934-35-ben rektor, Ereky István, a szegedi közigazgatási és pénzügyi jogi tanszék vezetője 1938-1939-ben vezeti az egyetemet.

⁴ Németi Sándor és Karamán Ferenc (Szerk.): Magyar magánjogi jegyzetek: tekintettel a részszerű magánjogra http://misc.bibl.u-szeged.hu/60388/1/xd_3791.pdf

⁵ Magyar életrajzi lexikon II. (L–Z). Főszerk. Kenyeres Ágnes. Budapest: Akadémiai. 1969.

⁶ Délmagyarország, uott http://dmarchiv.bibl.u-szeged.hu/8865/1/dm_1939_129.pdf

⁷ Menyhárh : A kártérítés tanához in: Jogtudományi Közlöny 1894. 159. o.

A nemzetközi jogász Buza László 1943-44-ben, vészterhes időkben állt az egyetem élén Kolozsváron, majd miután elhagyni kényszerült Erdélyt, 1948-tól 1966-ig a Szegedi Tudományegyetem tanára volt.

Karunk professzori arcképcsarnokának jeles tagjai ők, akik a tudománynak szentelték életüket, de maradt alkalmuk, hogy „talpig emberként” szolgálják a közjót, szerepet vállalva az egyetem formálásban, az egyetemi társadalom megértésében és segítésében. Olyan feladat ez, amire a kollégák bizalma hív, és ezt a bizalmat százszorosán illik megszolgálni, bátorsággal és kitartással, sokszor pedig lemondással. Az egyetem egykori jogász rektorai hozzátettek a történelemhez egy-egy fejezetet, egyetemet menekítettek, hatóságokkal alkudoztak, hogy új otthonuk megfelelő legyen, építkezéseket terveztek, egy hányatott sorsú intézmény jó sorsán munkálkodtak – túllépve a jogász professzorok feladatain vállaltak kötelezettséget kortársaik és utódaik érdekében.

„Talpig ember és talpig professzor” – mondja Csekey dékán Menyhárt Gáspárról. Ahogy 100 éve, ma sem kisebb a feladatunk emberként és professzorként szolgálni a közjót. Az egyetemet, az oktatást úgy újraértelmezni, hogy jobb és értékesebb legyen, mit eddig valaha. Úgy építeni, hogy az eredmény, akár épület, akár az a közösség, ami még az épületnél is fontosabb, kapaszkodó lehessen, zsinórmérték. Az egyetem, az általa közvetített értékrend életre szóló iránytű, melyet mágneses erőként befolyásol a múlt, az elődök viselkedése és sors-vállalása. Ezen múlt megismeréséhez és megértéséhez kívánok Önöknek hasznos és élvezetes tanácskozást a szegedi Jogtörténeti Napokon! Köszönöm megtisztelő figyelmüket!